ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

(داستان)

خەۋەرلەرنى نەقىل كەلتۈرۈپ، ھېكايە، داستان ئېيتقۇچىلار شۇنداق رىۋايەت قىلىدۇكى، بەلىخ شەھىرىدە ئىرىشخان دېگەن بىر پادىشاھ بار ئىكەن. ئەسىبى كەيپان شاھلىرىدىن ئىكەن. لەشكىرى ھەددى-ھېسابسىز كۆپ، خەزىنىسى قارۇندىنمۇ زىيادە ئىكەن. ئىززەت-ھۆرمەتتە تەڭداشسىز ئىكەن.

بىر كۈنى كېچىسى پادىشاھ قورقۇنچلۇق بىر چۈش كۆرۈپتۇ، چۈشىدىن ئەنسىرىگەن پادىشاھ ۋەزىر-ئۇمەرالىرىغا:

— ئەي ۋەزىر-ئۇمەرالار، مەن كېچە يامان چۈش كۆرۈپتىمەن، چۈشۈمنىڭ كاپالىتىگە شەھەر خەلقىگە بىر ھەپتە نەزىر بېرەي دەيمەن، — دەپتۇ ۋە جاكارچىلارنى يىغدۇرۇپ شەھەر خەلقىگە جاكار قىلدۇرۇپتۇ.

جاكارچىلار كوچىمۇ-كوچا يۈرۈپ: «ئەييۇھەننەس، ئىشتىڭلار ئامۇ خاس، پادىشاھى ئالەم بىر يامان چۈش كۆرۈپتۇ، چۈشىنىڭ كاپالىتىگە پادىشاھ پۈتۈن شەھەر خەلقىگە بىر ھەپتە نەزىر بەرمەكچى بولدى. شۇڭا بىر ھەپتىگىچە ھېچ كىشى ئۆيىگە قازان ئاسمىسۇن، ئوت قالىمىسۇن، تاماقنى پادىشاھنىڭ دەرگاھىدىن يېسۇن، ئۆيگە مېھمان كەلسە پادىشاھنىڭ دەرگاھىغا باشلاپ بارسۇن. سەككىز كۈنگىچە بىرەر كىشىنىڭ ئۆيىدىن تۈتۈن چىقسا ئول كىشى ئۆلۈمگە مەھكۇمدۇر»، دەپ پادىشاھنىڭ پەرمانىنى جاكارلاپتۇ.

پادىشاھ شەھەرنىڭ سىرتىغا نەچچە مىڭ ئاق ئۆي، چېدىرلارنى تىكتۈرۈپ، نەچچە مىڭلاپ داش قازانلارنى ئاستۇرۇپتۇ. قوي، كالا، تۆگىلەرنى ھەددى-ھېسابسىز ئۆلتۈرۈپتۇ. شەھەر خەلقى تەرەپ تەرەپلەردىن توپ-توپى بىلەن كېلىپ پادىشاھنىڭ نەزىرىگە داخىل بولۇپتۇ.

ئاردىدىن يەتتە كۈن ئۆتۈپ، سەككىزىنچى كۈنى-نەزىر تامام بولىدىغان كۈنى پادىشاھ ۋەزىر-ئۇمەرالىرى بىلەن چاھار بېغىدا ئولتۇرۇپتۇ.

ئولارنىڭ ئالدىلىرىغا ئاش كەلتۈرۈپتۇ. پادىشاھ بىر كاپام ئاشنى ئاغزىغا سېلىپ بېشىنى كۆتۈرۈشىگە

بىر قەلەندەرنىڭ تامغا ئېسىلىپ، پادىشاھنى كۆرۈپ ئۆزىنى تامدىن يەرگە تاشلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قاپتۇ. پادىشاھ دەرھاللا بىر ياساۋۇلغا «باغ تېمىنىڭ كەينىدە بىر قەلەندەر بار. دەرھال ئالدىمغا ھازىر قىل» دەپتۇ. ياساۋۇل چىقىپ، باغنىڭ ئارقىسىدىن قەلەندەرنى تېپىپ، پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كىرىپتۇ. قەلەندەر پادىشاھنى كۆرۈپ قورقمىدىن سالام قىلىپ بېشىنى سېلىپ تۇرۇپتۇ. پادىشاھ ئالدىدىكى تاماقنى قەلەندەرگە بېرىپتۇ. قەلەندەر ئاشنى يەپ قورسىقىنى توقلاپتۇ. پادىشاھ:

— ئەي دۇئانە، سىز زامانىڭ ۋەيرانلىقى، پەلەكنىڭ تەتۇرلۇكىدىن دۇئانە بولغان ئوخشايسىز. ماڭا بېشىڭىزدىن ئۆتكەن - كەچكەنلىرىڭىزنى بايان قىلىپ بېرىڭ، — دەپتۇ. دۇئانە:

— يا پادىشاھى ئالەم، مەن بىر جاھانگەشتى ئادەممەن. مەن كۆرمىگەن ھېچ شەھەر، ھېچ قەلئە ۋە ھېچ يەر قالمىغان ئەمەس. يەتتە ئىقلىمنى ئايلىنىپ يۇرۇپ ھەممىنى كۆردۇم. سىز پادىشاھ بولدۇم دەپ باشقا يۇرتلارنى كۆرمەي، پادىشاھلىققا مەست بولۇپ يۇرۇپسىز. ئەل ئىچىدە «يۇرگەن دەريا، ئولتۇرغان بورا» دېگەن ماقال بار. سىزنىڭ بۇنداق پادىشاھلىقىڭىزدىن مېنىڭ جاھانىنى ئايلىنىپ يۇرگىنىم زىيادەدۇر، — دەپتۇ.

قەلەندەرنىڭ سۆزلىرى پادىشاھقا تەسىر قىلىپتۇ. پادىشاھنىڭ كۆڭلىدە جاھانگەشتىلىك ھەۋىسى قوزغىلىپ بىردەمدۇ ئارام ئالالماپتۇ. شۇ كۈنى دۇئانىنى ئورىدىدا قوندۇرۇپ قاپتۇ.

ئەتىسى پادىشاھ بارلىق ۋەزىر - ئۆمەلىرىنى جەم قىلىپتۇ:

— ئەي ۋەزىر - ئۆمەرالار، مېنىڭ بېشىمغا جاھانگەشتىلىكنىڭ ھەۋىسى چۈشتى. ھەممىڭلار مەندىن رازى بولۇڭلار! — دەپتۇ. ۋەزىرنى ئۆز ئورنىغا پادىشاھ قىلىپتۇ. ئۆچىددىن پادىشاھلىق كىيىمىنى سېلىپ تاشلاپ ئۇستىگە جەندە، بېشىغا كۈلا كىيىپتۇ. بېلىگە پوتا باغلاپ، قولىغا ھاسسىنى ئېلىپ، ئول قەلەندەر بىلەن ئوردىدىن چىقىپتۇ.

پادىشاھنىڭ ۋەزىر - ئۆمەرا ۋە لەشكەرلىرى پادىشاھنى ئۇزىتىپ چىقىپتۇ.

ئۇلار شەھەردىن چىقىپ ئۇچ تاش① يول يۈرگەندىن كېيىن قەلەندەر:

— يا پادىشاھى ئالەم، مۇنچە كۆپ لەشكەر بىلەن قانداق جاھانگەشتىلىك قىلغىلى بولىدۇ، — دەپتۇ. پادىشاھ بۇ سۆزنى ئاڭلاپ:

— ئەي ۋەزىر - ئۆمەرالار، سىزلەرنى ياراتقۇچى ئاللاغا تاپشۇردۇم، شۇبۇ يەردىن ئارقاڭلارغا يېنىڭلار، — دەپ ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ، يولغا راۋان بولۇپتۇ.

— پادىشاھ بىلەن قەلەندەر بىر مەزگىل يول يۈرۈپ، بىر ئاچا يولغا كېلىپ قاپتۇ. پادىشاھ ئالدىدا، قەلەندەر كەينىدە رەك ماڭغانىكەن، پادىشاھ بىر يولغا، قەلەندەر يەنە بىر يولغا كىرىپ بىر ھازا يول يۈرۈپتۇ. پادىشاھ قەلەندەردىن سۆز سوراقچى بولۇپ ئارقىسىغا قارىسا قەلەندەر كۆرۈنمەپتۇ. پادىشاھ ھەيران بولۇپ، ئەتراپىغا قارىسا قەلەندەر باشقا يول بىلەن كېتىپ بارغانىكەن. پادىشاھ:

— ئەي قەلەندەر، مەن جاھانگەشتى بولىمەن دەپ پادىشاھلىقىمنى تاشلاپ چىقسام سەن مېنى تاشلاپ نەگە بارىسەن؟ — دەپ ۋارقىراپتۇ. قەلەندەر:

① تاش — ئەينى زامانىدىكى ئۇزۇنلۇق ئۆلچىمى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

— يا پادىشاھىي ئالەم، جاھانگەشتەلىك دېگەن غۇربەتتە ياخشى، ئېككى كىشى بىر يۇرسە جاھانگەشتلىكنىك ھۇزۇر-ھالاۋىتىنى كۆرگىلى بولمايدۇ، — دەپ ئۆز يولىغا مېڭىۋېرىپتۇ. پادىشاھ يەنە ۋار-قىراپ:

— ئەي قەلەندەر، ئارقاڭغا يان! مەن سېنى دەپ تاج-تەختىمنى، پادىشاھلىقىمنى تاشلاپ، دۇئانە بولسام، سەن مېنى تاشلاپ نەگە بارىسەن؟ — دەپتۇ.

قەلەندەر ئارقىسىغا قاراپ:

— يا پادىشاھىي ئالەم «سەنۇبەر گۈلگە نېمە قىلدى؟ گۈل قەھرى زۇلۇم قىلدى» دەپ ئارقىسىغا قارىماي كېتىۋېرىپتۇ. پادىشاھ ئائىلاج بولۇپ ئارقىسىغا يېنىپتۇ. ئاچا يولغا كەلگەندە پادىشاھقا ۋەزىر-ئۇمەرالار ئۇچراپتۇ. پادىشاھ ۋەزىرلىرىدىن:

— ئەي ۋەزىر، قەلەندەر «سەنۇبەر گۈلگە نېمە قىلدى؟ گۈل قەھرى زۇلۇم قىلدى» دەپ مەندىن ئايرىلىپ كەتتى. مەن بۇ سۆزنىڭ مەنىسىنى چۈشەنەلمىدىم. بۇ سۆزنىڭ مەنىسى نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ. ۋەزىر:

— يا پادىشاھىي ئالەم، بۇ سۆزنىڭ مەنىسىنى يېشىش ئۈچۈن ماڭا بىر يىللىق مۆھلەت بەرسىلە، مەن بىر يىلغىچە يەتتە ئىقلىمنى كېزىپ چىقىپ، بۇ سۆزنىڭ مەنىسىنى تېپىپ كېلەي، — دەپتۇ.

پادىشاھقا بۇ سۆز ماقۇل كەپتۇ. پادىشاھ ئوردىغا قايتىپ بېرىپ تەختتە ئولتۇرۇپتۇ. ۋەزىرگە خەزىنىنىڭ ئاچقۇچىنى بېرىپ، سەپەر تەييارلىقىنى قىلىشنى تاپشۇرۇپتۇ.

ۋەزىر خەزىنىگە كىرىپ ئالتۇن، كۈمۈش جاۋاھىرلاردىن ئالماي، قىرىق تۆگىلىك كۆك چاي ئېلىپ، تۆگىلەرگە ئارتىپتۇ. بىر قانچە خىزمەتكارنى ھەمراھ قىلىپ، سودىگەر قىياپىتىدە شەھەردىن چىقىپتۇ.

ئۇلار ئۈچ ئاي يول يۈرۈپ سېپىلى ئاسمانغا تاقاشقان ھەيۋەتلىك بىر شەھەرنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختاپتۇ.

ئۇلارغا شەھەر دەرۋازىسى ئالدىدا بىر ئادەم ئۇچراپتۇ. ۋەزىر ئۇ ئادەمدىن:

— بۇ قايسى شەھەردۇر؟ — دەپ سوراپتۇ. ئۇ ئادەم:

— بۇ شەھەر شەھرى ھەرماندۇر، — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ. ۋەزىر:

— بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھىنىڭ ئىسمى نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ. ئۇ ئادەم:

— بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھىنىڭ ئىسمى سەنۇبەردۇر، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ۋەزىر كۆڭلىدە «مەن بۇ ئالەمدە سەنۇبەر دەپ ئىسىم قويغان كىشىنى ئاڭلىغان ئەمەسمەن. بۇ پادىشاھنىڭ ئىسمى سەنۇبەر ئىكەن. قەلەندەر ئېيتقان سەنۇبەر بەلكىم مۇشۇ پادىشاھ بولۇشى مۇمكىن» دەپ ئويلاپتۇ-دە، شەھەرگە كىرىپ كارۋان سارىيىغا چۈشۈپتۇ.

ئۇلار يۈك-تاقلىرىنى چۈشۈرۈپ، ئات-ئۇلاقلىرىنى جايلاشتۇرۇپ، ئۇ كېچە سارايدا قونۇپتۇ.

ئەتىسى ۋەزىر ئۇچىسىدىن ۋەزىرلىك لىباسىنى سېلىپ تاشلاپ ئۇچىسىغا جەنە، بېشىغا كۆلا كىيىپتۇ. مۇرىسىگە بىر خۇرجۇن ئارتىپ، خۇرجۇنىنىڭ ئىچىگە كۆك چايىنى توشقۇچە قاچىلاپ تاك ئېتىشى بىلەنلا پادىشاھ ئوردىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپتۇ. ۋەزىر ئوردا دەرۋازىسىنىڭ ئالدىدا قولىدا تۆمۈر نەيزە ۋە شەمشەر-قىلىچلارنى تۇتۇپ، سەپ-سەپ بولۇپ تۇرغان باتۇر قاراۋۇللارنى

كۆرۈپتۇ. بۇ يەردىن ئۇچار قۇشلار ئۆتمىسە قاناتىمىزلارنىڭ ئۆتۈشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىكەن.

ۋەزىر بىرئاز تۇرغاندىن كېيىن ئوردىنىڭ ئالدىغا يېقىن كېلىپ قاراۋۇللارغا سالام قىلىپتۇ. قاراۋۇللار سالامنى ئىلىك ئاپتۇ. ۋەزىر دەرۋازىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ، شۇنداق بىر ھېكايە باشلاپتۇكى، ۋەزىرنىڭ ھېكايىسىگە ئاسمانۇ زېمىن ھەيران قاپتۇ.

سەپ - سەپ بولۇپ تۇرغان قاراۋۇللار ۋەزىرنىڭ چۆرىسىگە يىغىلىپ ئۇنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاپتۇ. ھېكايە ئاخىرلاشقاندا كىچىكىدىن كۆز يېشى قىلىپ باقمىغان زالىملار كۆزىدىن دەريادەك ياشلىرىنى ئاققۇزۇپ، بەدەنلىرى قوغۇشۇندەك ئېرىپ كېتىپتۇ.

قاراۋۇللاردىن بىرىنىڭ كۆڭلىگە پادىشاھ بەرگەن توننى «قەلەندەر» گە دۇئا قىلدۇرۇش ئويى كەپتۇ. يەنە بىرى «بىر تىللايىم بار ئىدى، ئۇنى دۇئا قىلدۇرسام» دېگەن ئويغا كەپتۇ. باشقىلارمۇ بىرەر نەرسىسىنى دۇئا قىلدۇرۇشنى ئويلىرىغا پۈتۈشۈپتۇ.

ۋەزىر ھېكايىسىنى تاماملاپ پۇل تىلەيدىغان ۋاقتىدا ئوتتۇرىغا خۇرجۇنىنى قويۇپ، قاراۋۇللارغا خۇرجۇندىكى چايدىن بىر چاڭگالدىن بېرىپ، خۇرجۇنىنى بىكارلاپتۇ - دە، ئارقىسىغىمۇ قارىماي كېتىپ قاپتۇ. قاراۋۇللار «بۇ ئاجايىپ قەلەندەر ئىكەن. بىزدىن پۇل تىلىمەكتە يوق، تېخى بىزلەرگە بىر ئۆلۈشتىن چاي بېرىپ كېتىپ قالدى» دەپ ھەيران بولۇشۇپتۇ.

ئىككىنچى دەرۋازىدا تۇرغان قاراۋۇللارمۇ «قەلەندەر» نىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاپ تۇرغانىكەن، ئۇلار بىرىنچى دەرۋازىدىكى قاراۋۇللارغا:

— ئەي بۇرادەرلەر، بىزلەر بۇ ئىچكىرىكى دەرۋازىدا كۆڭلىمىز يېرىم تۇرماقتىمىز، ئەگەر ئۇ قەلەندەر كېلىپ قالسا بۇ دەرۋازىدا ھېكايە ئېيتقۇزايلى، — دەپ مەسلىھەت قىلىشىپتۇ.

ئەتىسى ئەتىگەندە دەرۋازا ئالدىدا «قەلەندەر» يەنە پەيدا بولۇپتۇ. قاراۋۇللار ئۇنى ئىززەت - ھۇرمەت بىلەن ئىككىنچى دەرۋازىغا ئېلىپ كىرىپ ھېكايە ئېيتقۇزۇپتۇ. شۇ تەرىقىدە ۋەزىر يەتتە كۈندە يەتتە دەرۋازا ئالدىدا ھېكايە ئېيتىپتۇ. كۈندە بىر - بىرىدىن ياخشى چايلاردىن ئېلىپ كىرىپتۇ.

«قەلەندەر» يەتتىنچى كۈنى، يەتتىنچى دەرۋازا ئالدىدا ھېكايە ئېيتىۋاتقاندا ئىچكىرىدىن پادىشاھنىڭ ئوڭ قول ۋەزىرى چىقىپ قاپتۇ. قارىسا بىر «قەلەندەر» ھەدەپ ھېكايە ئېيتىۋاتقان، ئۆز ئۇمەرالىرى ئۇنىڭ چۆرىسىگە يىغىلىپ تۇرغانىكەن. ۋەزىرمۇ بىر چەتتە تۇرۇپ ئۇنىڭ ھېكايىسىنى تىڭشاپتۇ. ھېكايە ئاخىرلاشقاندا ئولتۇرغانلارنىڭ بەدىنى قوغۇشۇندەك ئېرىپ كېتىپتۇ.

ۋەزىر كۆڭلىدە «بۇ ئەسلى كاتتا ئۆتكەن ئادەم ئىكەن. زامانىنىڭ رەھىمسىزلىكىدىن مۇشۇ ھالغا چۈشۈپ قالغان ئوخشايدۇ. بۇ ئادەم ھېكايىنى تاماملىغاندا قىرىق - ئەللىك يامبۇغا دۇئا قىلدۇرۇپ ئۇنى قەلەندەرچىلىكتىن ئازاد قىلاي» دېگەننى كۆڭلىگە پۈكۈپتۇ.

ۋەزىر ھېكايىنى تاماملاپ پۇل تىلەيدىغان ۋاقتىدا خۇرجۇنىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ھەممىسىگە بىر چاڭگالدىن چاي بېرىپتۇ. شۇ قاتاردا ئوڭ قول ۋەزىرنىڭ ئېتىكىگىمۇ بىر چاڭگال چاينى تۆكۈپ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ويۇپ كېتىپ قاپتۇ. بۇ چاي خۇش پۇراق-لىق چاي بولۇپ ئىپار پۇراپ تۇرىدىكەن. ۋەزىر «مەن ئۆمرۇم بويى مۇنداق پۇراق-لىق چاينى كۆرگەن ئەمەسمەن. بۇ قەلەن-دەر مۇنداق ياخشى چايلارنى نەدىن تاپ-قاندۇ؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ قەلەندەر بىز-دىن پۇل تىلىمەكتە يوق، بىزلەرگە بىر چاڭگالدىن چاي بېرىپ كەتتىغۇ» دېگەن خىيال بىلەن ئۆيگە قايتىپ كەپتۇ.

ۋەزىر ئۆيگە كىرىپ ئولتۇرۇشىغا خاس خىزمەتچىسى كىرىپ پادىشاھنىڭ چاقىرىۋاتقانلىقىنى خەۋەر قىلىپتۇ. ۋەزىر دەرھال بارگاھقا بېرىپتۇ. ئۇ يەردىن پادىشاھنى تاپالماي، چاھار باغ ئىچىگە كىرىپتۇ. ئەسلىدە پادىشاھنىڭ ئاتىسى شاھ خۇرشىددىن قالغان سەككىز پاتمانلىق يەرگە تەڭ كېلىدىغان بىر چاھار بېغى بار ئىكەن. ئۇ باغ جەننەتۇل مەئۋادىن نىشان بېرەركەن. باغنىڭ ئىچىدە بىر بۇ-لاق بار بولۇپ، بۇلاقنىڭ بىر تەرىپىدە مەرمەر تاشتىن ياسالغان بىر تەخت بار ئىكەن. پادىشاھ ھەر قانداق چاغدا باغقا كىرسە شۇ تەختىدە ئولتۇرار ئىكەن. ۋە-زىر پادىشاھنى ئىزدەپ شۇ يەردىن تېپىپ-تۇ. پادىشاھ:

— ئەي ۋەزىر، بۇگۈن مەن بىئارام بولۇپ تۇرىمەن. شۇڭا سىزنى كۆرگەن، ئاڭلىغانلىرىنى ماڭا سۆزلەپ بېرەرمىكىن دېگەن ئوي بىلەن چاقىرتقانىدىم، — دەپتۇ. ۋەزىر:

— مەن ئەتىگەن دەرۋازىنىڭ سىرتى-غا چىقسام بىر قەلەندەر ھېكايە ئېيتىۋات-قانىكەن. مېنىڭ يەتتە ئىقلىمدا قەدىمىم يەتمىگەن يەر قالمىدى. بىراق مەن ھېچ-قانداق بىر يەردە مۇنداق شېرىن سۆزلۈك قەلەندەرنى كۆرگەن ئەمەسمەن. بەلكىم شۇ قەلەندەر ئاجايىپ-غارايىپلارنى سۆز-لەپ بەرسە كۆڭۈللىرى كۆتۈرۈلۈپ قالارمى-كىن؟ — دەپتۇ. پادىشاھ:

— ئۇنداق بولسا شۇ دىۋانىنى تېپىپ كېلىڭلار، — دەپتۇ. ۋەزىر چىقىپ بىر نەچ-چە خىزمەتچىگە قەلەندەرنى تېپىپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ. خىزمەتچىلەر شەھەرگە كىرىپ، تەرەپ-تەرەپنى ئىزدىگەن بولسىمۇ قەلەن-دەرنى ھېچ يەردىن تاپالماپتۇ. خىزمەتچى-لەر قايتىپ كېلىپ ئوڭ قول ۋەزىرگە قە-لەندەرنى تاپالمىغانلىقىنى خەۋەر قىلىپتۇ.

ۋەزىر پادىشاھقا دىۋانىنىڭ تېپىلمى-غانلىقىنى ئېيتىپتۇ. پادىشاھ ۋەزىرگە، قە-لەندەر يەنە كېلىپ قالسا، ئىچكىرى بار-گاھقا ئېلىپ كىرىشنى بۇيرۇپتۇ.

ئەلقىسسە، قەلەندەر ئەتىسى يەنە كەپتۇ. قاراۋۇللار قەلەندەرنى ئىچكىرىكى بار-گاھقا باشلاپ كىرىپتۇ. دىۋانە بارگاھقا كىرىپ قارىغۇدەك بولسا، بارگاھ خۇددى سۇلاي-مان ئەلەيھىسالامنىڭ بارگاھىغا ئوخشاش ئوتتۇز ئالتە پەلەمپەيلىك سېرىق ياقۇتتىن ياسالغان ھەشىمەتلىك تەخت ئۈستىدە پادىشاھ ئەزىم ئولتۇرغان؛ پادىشاھنىڭ ئوڭ سول تەرەپلىرىدە تۆت يۈز قىرىق تۆت تاجىدار پادىشاھ ئۆز رەتلىرى بويىچە ئول-تۇرغان. توقسان ئالتە لەك لەشكەر ئۆز دەرىجىلىرى بىلەن ئولتۇرۇشقانىكەن. پادى-شاھنىڭ سەلتەنتىگە ھاڭ-تاڭ بولغان قە-لەندەر پادىشاھقا قول قوشتۇرۇپ ھۇرمەت بىلەن تەزىم قىلىپتۇ. پادىشاھ قەلەندەرگە:

— ئەي قەلەندەر، مەن سېنى دۇن-يانىڭ ئاجايىپ-غارايىپلىرىدىن سۆزلەپ بېرەرمىكىن دەپ چاقىرتقانىدىم، — دەپتۇ.

«قەلەندەر» ئورنىدىن تۇرۇپ، ئىككى قولىنى كۆكسىگە قويۇپ شۇنداق بىر سۆز باشلاپتۇكى، ئۇنىڭ شېرىن-شېكەر سۆز-

لىرىدىن ئاسىماندا ئۇچۇپ كېتىۋاتقان ئۇچار قۇشلارمۇ تەسىرلىنىپ، يېقىملىق ئاۋازلىرى بىلەن چۈر - چۈر سايرىشىپ، بارگاھقا تۆگىلۈكتىن ئۇچۇپ كىرىشىپتۇ.

پادىشاھ باشلىق ھەممە كاتتا ئۆلەمالارنىڭ بەدەنلىرى قوغۇشۇنىدەك ئېرىپ كېتىپتۇ.

پادىشاھ كۆڭلىدە «ئۆمرۈمدە مۇنداق شېرىن سۆزلۈك كىشىنى ئۇچرىتىپ باقماپتىكەنمەن. قەلەندەر سۆزنى تامامىلاپ مەندىن نېمىنى تىلىسە ئاغزىدىن چىققانىنى بېرەي» دېگەن ئويغا كەپتۇ.

قەلەندەر سۆزنى تامامىلاپتۇ. پادىشاھ:

— ئەي قەلەندەر، مەندىن نېمە تىلەيسەن؟ — دەپتۇ. قەلەندەر:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، مەن ئۆزلىرىدىن «سەنۇبەر گۈلگە نېمە قىلدى؟ گۈل قەھرى زۇلۇم قىلدى» دېگەن سۆزنىڭ مەنىسىنى يېشىپ بېرىشنىلا تىلەيمەن، — دەپتۇ. پادىشاھ تەختتىن چۈشۈپ، قەلەندەرنى تەختىنىڭ ئارقىسىدىكى بىر ئىشىكتىن باشلاپ كىرىپتۇ. ئەللىك - ئاتمىش ئۆيدىن ئۆتۈپ بىر خاس ھۇجرىغا كىرىپتۇ. پادىشاھ:

— ئەي قەلەندەر، سەن ئۇچ كۈندىن بېرى ماڭا دۇنيانىڭ ئاجايىپ - غارايىپلىرىدىن سۆزلەپ بەردىڭ، نېمە تىلىكىڭ بار دېسەم، مەندەك پادىشاھتىن شەھەر، خەزىنە تىلىمەستىن، قۇرۇق سۆزنى تىلىدىڭ. ئەگەر باشقا ئادەم شۇنداق دېگەن بولسا، ئاللىبۇرۇنلا بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلغان بولار ئىدىم، چۈنكى «ھەر قانداق كىشى گۈل دېگەن سۆزنى تىلغا ئالسا، ئاغزىغا قوغۇشۇن قۇيىمەن» دەپ پۈتۈن شەھەرگە جاكار چىقارغانىدىم. شۇڭا يېگىرمە يىلنىڭ مابەينىدە بۇ شەھەردە ھېچقانداق كىشى گۈل دېگەن سۆزنى ئاغزىغا ئالالمىغان. سەن نېمە ۋەجىدىن مەندىن بۇ سۆزنىڭ مەنىسىنى سوراپ قالدىڭ؟ — دەپتۇ.

ۋەزىر ئورۇندىن تۇرۇپ، قولىنى كۆكسىگە قويۇپ، پادىشاھقا ھۆرمەت - ئېھتىرام بىلدۈرۈپتۇ. ئاندىن بەلخ شەھىرى پادىشاھىنىڭ بىر يامان چۇش كۆرگەنلىكىنى؛ چۈشىنىڭ كاپالىتىگە پۈتۈن شەھەرگە نەزىر بەرگەنلىكىنى، پادىشاھنىڭ بىر قەلەندەر بىلەن جاھانگەشتىلىككە چىقىپ كەتكەنلىكىنى؛ ئۇ قەلەندەرنىڭ «سەنۇبەر گۈلگە نېمە قىلدى؟ گۈل قەھرى زۇلۇم قىلدى» دەپ قو-

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

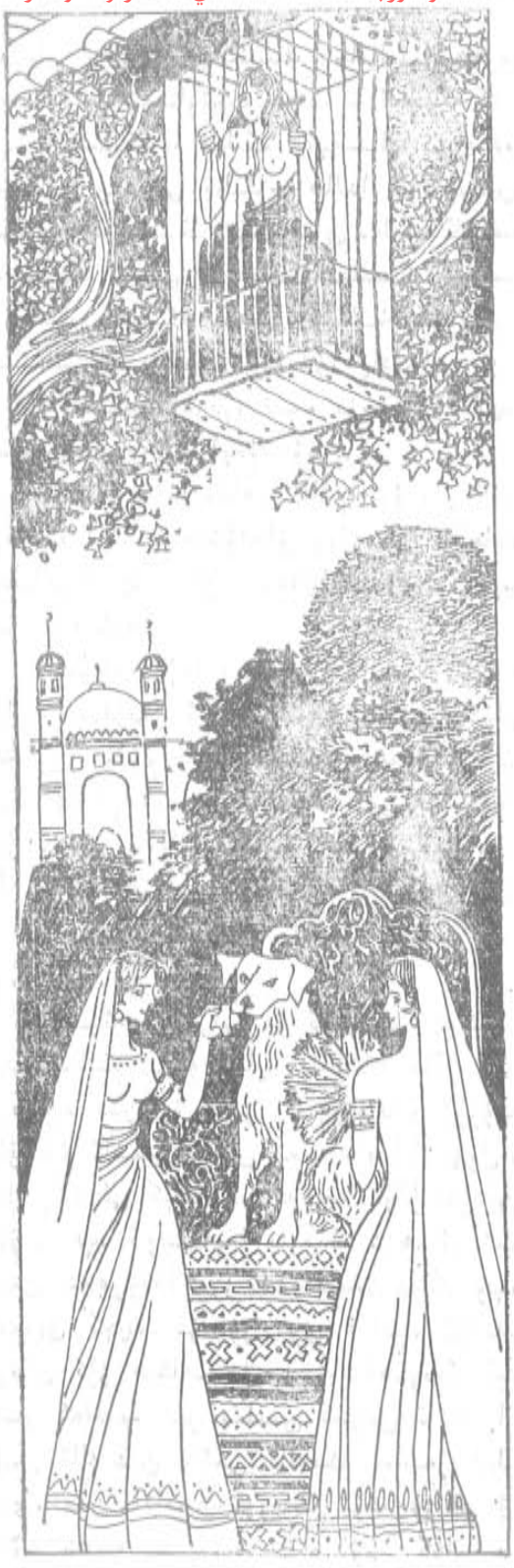

يۇپ كەتكەنلىكىنى؛ بۇ سۆزنىڭ مەنىسىنى بەلخ شەھىرىدە ھېچكىم بىلمىگەنلىكى ئۈچۈن بۇ سۆزنىڭ جاۋابىنى تېپىش ئۈچۈن پادىشاھىتىن رۇخسەت ئېلىپ شەھەرمۇ شەھەر ئايلىنىپ يۈرگەنلىكىنى سەنۇبەر پادىشاھقا بىر-بىرلەپ بايان قىلىپتۇ. سەنۇبەر پادىشاھ:

— ئەي ۋەزىر، سەن بەلخ شەھىرى پادىشاھىنىڭ ۋەزىرى ئىكەنسەن، مېنىڭ بۇ سىرىمنى خۇدادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيتتى. خەير، ئەمدى ساڭا ئىزھار قىلىپ بېرەي! — دەپ ۋەزىرنى يەنە بىر ئىشىكتىن باشلاپ كىرىپتۇ. ئۇلار يەتمىش-سەكسەن ئۆيدىن ئۆتۈپ بىر ئىشىكنى ئېچىپتۇ. ۋەزىر ئۇ ئىشىكتىن چىقىپلا بىر تۈپتۈز سەھىنى كۆرۈپتۇ. سەھنە ناھايىتى چىرايلىق زىلچە-گىلەملەر بىلەن بېزەلگەن بولۇپ، سەھىنىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر راۋاق بار ئىكەن. ئۇ راۋاقنىڭ ئىچىگە ئىككى ئالتۇن تەخت ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولۇپ، ئالتۇن تەختنىڭ بىرى قۇرۇق، يەنە بىرىدە بىر سېرىق ئىت ياتقانىكەن. ئىتنىڭ ئالدىدا ئىككى ئاي سۈپەتلىك كېنىزەك تۇرغان بولۇپ، بىرسى قىل يەلپىگۈچ بىلەن ئىتقا يېپىشقان پاشىلارنى قورۇسا، يەنە بىرى ياغلىق بىلەن ئىتنىڭ تۈمشۇقلىرىنى سۈرتۈپ تۇرغانىكەن.

راۋاقنىڭ سول تەرىپىدە بىر جۈپ ئات باغلاقلىق ئىكەن. پادىشاھ ئۇ يەرگە يېقىن كېلىپ:

— ئەي ۋەزىر، ئۇستۇڭگە قارىغىن، — دەپتۇ. ۋەزىر يۇقىرىغا قارىسا، راۋاقنىڭ بىر تال ياغىچىنىڭ ئۈچىدا بىر تۆمۈر قەپەس ئېسىقلىق تۇرغانىكەن. قەپەسنىڭ ئىچىگە بىر ئاي يۈزلۈك مەلىكە بەنت قى-

لىنغان بولۇپ، مەلىكىنىڭ جامالىدىن ھۇر-
پەرىلەرمۇ تەپتارتىپ جەننەت ئىچىگە كىر-
ىپ كېتىدىكەن. مەلىكە قەپەسنىڭ ئىچىدە
يۇقىرى بەدىنى يالىڭاچ ھالدا ئولتۇرغان
بولۇپ، قەپەسنىڭ تۆمۈرلىرى مەلىكىنىڭ بە-
دەنلىرىگە پېتىپ ئازابلىنىۋاتقانىسىكەن. ۋە-
زىرنىڭ مەلىكىگە رەھمى كېلىپ، كۆزىدىن
بىئىختىيار ياشلار تۆكۈپتۇ. پادىشاھ:

— ئەي ۋەزىر، نېمە ئۈچۈن يىغلاي-
سەن، — دەپ سوراپتۇ. ۋەزىر:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، شۇنداق گۈ-
زەل مەلىكىگە مۇشۇنداق زۇلۇمنى سالغان-
لىقىڭىزغا چىدىماي يىغلاۋاتىمەن، — دەپ-
تۇ. پادىشاھ:

— ئەي ۋەزىر، ھېلىقى قەلەندەر ئېيت-
قان «سەنۇبەر گۈلگە نېمە قىلدى؟ گۈل
قەھرى زۇلۇم قىلدى» دېگەن مۇشۇدۇر. بۇ
ماڭا زۇلۇم قىلغان. شۇڭا مەن بۇنىڭغا
مۇشۇنداق جاپانى سالدىم. ئەمدى مەن سا-
ڭا بۇنىڭ ھېكايىسىنى ئىزھار قىلىپ بې-
رەي! — دەپ سەنۇبەر پادىشاھ سۆزگە كى-
رىشىپتۇ.

— ئەي ۋەزىر، بۇ گۈلپەرى يەتتىنچى
ئىقلىم — كوھىقاپ پادىشاھىنىڭ قى-
زىدۇر. مەن بۇ قىزنى چۈشۈمدە كۆرۈپ
ئۇنىڭغا ئاشىق بولغان. نەچچە يىللار چۆل-
باياۋانلارنى كېزىپ، نەچچە ئۆلۈملەردىن
قۇتۇلۇپ، كوھىقاپقا بارىدىم. شەھبال ئې-
سىن شەھرۇقنا ئەرز ئەھۋالىمنى يەتكۈزۈپ،
قىرىق كېچە-كۈندۈز توي قىلىپ، گۈلپە-
رىنى ئۆز نىكاھىمغا ئېلىپ، شەھىرىمگە ئې-
لىپ كەلدىم. بىر يىلدىن كېيىن ئاتام پا-
نى ئالەمدىن باقىي ئالەمگە سەپەر قىل-
دى. مەن ئاتامنىڭ ئورنىغا تۆت يۈز قىرىق
تۆت شەھەرگە پادىشاھ بولدۇم. گۈلپەرى-
نىڭ كۆڭلىنى شۇنداق ئاسرىدىمكى، كې-
يىمسىز قۇچاقلاپ ياتسام بەدىنى زەخمە-
لىنىپ قالمىسۇن دەپ چىرايلىق يىپەكتىن
كۆڭلەك كىيگۈزۈپ، كېچىسى كۆڭلەكنىڭ
تېشىدىن قۇچاقلاپ ياتاتتىم.

بىر كۈنى ئويىنىپ ئولتۇرۇپ قىزىل
گۈلنىڭ كاماڭچىسى بىلەن بىرنى ئۇرۇپ
قويسام ئاغرىپ قېلىپ، ئۇچ ئاي ياتتى.
بەش-ئالتە يىل شۇ تەرىقىدە ئۆتتى. ھەر
كۈنى ئاخشىمى يېتىپ كۆزۈم ئۇيقۇغا با-
را-بارمايلا گۈلپەرى ئورنىدىن تۇرۇپ چې-
قىپ كېتىدۇ. مەن ئۇخلاپ قالىمەن. سە-
ھەردە ئويغانغاندا يېنىمدا ياتقانلىقىنى كۆ-
رەمەن. كەچتە كېلىپ ياتتىمۇ ياكى سە-
ھەردە كەلدىمۇ بىلەلمەي قالىمەن. ئۇچ-
تۆت يىل شۇنداق ئۆتتى. بىر كۈنى ئاخ-
شىمى ئۇنى بىر سىناپ بېقىش قارارىغا
كېلىپ يالغاندىن ئۇخلىغان بولۇپ يېتىۋال-
دىم. مەلىكە ئورنىدىن قوپۇپ مېنىڭ تو-
نۇمنى ئۆچىرىغا، تاجىمنى بېشىغا كىيىدى-
دە، توقۇقلۇق ئاتنىڭ بىرىنى مىنىپ تاش
قىرىغا چىقىپ كەتتى. مەن دەرھال ئور-
نۇمدىن تۇرۇپ، قىلىچىمنى ئېلىپ بىر ئات-
قا مىنىپ ئارقىسىدىن قارا كۆرۈپ ماڭدىم.
مەلىكە شەھەرنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا كې-
لىشى بىلەنلا دەرۋازىۋەنلەر دەرۋازىنى ئې-
چىپ بەردى. ئۇ شەھەردىن چىقىپ كەتتى.
ئارقىدىنلا دەرۋازىنىڭ ئالدىغا مەن كەلدىم.
دەرۋازىۋەنلەر مېنى كۆرۈپ تونۇدى. مەن
دەرۋازىۋەنلەردىن:

— دەرۋازىدىن چىقىپ كەتكەن كىم؟—
دەپ سوردىم. دەرۋازىۋەنلەر:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، ئۇچ-تۆت
يىلدىن بۇيان ئۇ كىشى ھەر كۈنى مۇشۇ
ۋاقىت بىلەن كېلىدۇ. بىز تېخى ئۇ كې-

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

شىنى ئۆزلىرى ئوخشايدۇ دەپ دەرۋازىنى ئېچىپ بېرىمىز. كىملىكىنى بىزمۇ بىلمەيدۇق، ــ دېدى.

مەن دەرۋازىدىن چىقىپ قارىسام مەلىكە شەھەرنىڭ كۈنپېتىش تەرىپىدىكى تاغقا قاراپ كېتىۋاتقانىكەن. مەن كەينىدىن قارا كۆرۈپ ماڭدىم. مەلىكە تاغقا يېقىن كەلگەندە ئۇ غار ئىچىگە كىرىپ كەتتى. غارنىڭ ئىشىكى يوغان قارايدىكەن. مەن بىتاقەت بولۇپ غارنىڭ ئىچىگە قارىسام، غار ئىچىدە قىرىق زەڭگى ئولتۇرۇپتۇ. ئوتتۇرىغا بىر شىرە قويۇلغان بولۇپ، ئۈستىدىكى تەخسىلەردە قەنت ـ ناۋات، كاۋاپلار تىزىلىپتۇ. ئىشىلەردە ھاراق ـ شارابلار تۇرۇپتۇ. مەلىكە غارغا كىرىشى بىلەنلا زەڭگىلەرنىڭ چوڭى كايىپ تۇرۇپ:

ــ ئەي بۇزۇق، بۇگۈن نېمە ئۈچۈن كېچىكىپ قالدىڭ؟ ــ دەپ سوراق قىلدى. مەلىكە:

ــ پادىشاھنى ئۇخلىتالماي كېچىكىپ قالدىم، ــ دېدى.

زەڭگىلەرنىڭ چوڭى مەلىكىنى بىر كاچات ئۇرغاندى، مەلىكە يېقىلىپ چۈشتى. بىر ئازدىن كېيىن مەلىكە قاقاقلاپ كۈلۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ، زەڭگىنىڭ بوينىدىن قۇچاقلاپ يۈزىگە بىر قانچىنى سۆيدى. زەڭگى مەلىكىگە «شاراب تۇتقىن» دەپ بۇيرۇدى. مەلىكە ئورنىدىن تۇرۇپ تەزدىم قىلىپ قولىغا پىيالە ئېلىپ، شاراب قۇيدى. بىر قولىغا شاراب، يەنە بىر قولىغا كاۋاپلارنى ئېلىپ، زەڭگىلەرنىڭ ئاغزىغا شارابنى قۇيۇپ، ئارقىسىدىن كاۋاپلارنىمۇ ئاغزىغا سېلىپ قويدى. ئۇنىڭدىن كېيىن زەڭگىنىڭ بوينىدىن قۇچاقلاپ سۆيگىلى تۇردى. مەلىكە ھەدەپ زەڭگىلەرگە شاراب ئىچۈرەتتى. مەن غارنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئاتتىن چۈشۈشۈمگە، مەلىكىنىڭ ئېتى مەن مىنىپ كەلگەن ئاتنى كۆرۈپ قېلىپ كىشنىدى. زەڭگىلەرنىڭ چوڭى ئاتنىڭ كىشنىگەنلىكىنى ئاڭلاپ:

ــ ئات كىشنىسەۋاتىدۇ، چىقىپ قاراپ بېقىڭلار! بىرەر كىشى كېلىپ قالغان بولمىسۇن يەنە، ــ دېدى.

بىر زەڭگى غاردىن چىقتى. مەن دەرھال قىلىچىمنى يالىڭاچلاپ ئىشىكنىڭ يان تەرىپىگە ئۆتتۈم. زەڭگى ئىشىكتىن بېشىنى چىقىرىشىغا بىر قىلىچ ئۇرۇپ بېشىنى يەرگە توپتەك چۈشۈردۈم. زەڭگى يېقىلىپ چۈشۈشىگە پۈتىدىن سۆرەپ نېرى ئاپىرىپ تاشلىۋەتتىم. زەڭگىلەرنىڭ چوڭى:

ــ ئۇ ھايال بولۇپ قالدى. مەن چىقىپ قاراپ باق، ــ دەپ يەنە بىر زەڭگىنى بۇيرۇدى.

مەن ئۇنىمۇ بىر قىلىچ ئۇرۇش بىلەنلا ئىشىنى تامام قىلدىم. شۇ تەرىقىسىدە قىرىق زەڭگىنىڭ ھەممىسىنىڭ بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلدىم. ئاخىرىدا زەڭگىلەرنىڭ چوڭى قالدى. بىر ئاز كۈتۈپ تۇرسام غاردىن چىقمىدى، غەزەپ ئوتىدىن ئۆزۈمنى تۇتالماي غارنىڭ ئىچىگە كىردىم.

زەڭگىلەرنىڭ چوڭى مېنىڭ كىرگەنلىكىمنى كۆرۈپ ئورنىدىن چاچراپ قوپتى. ئىككىسىز غارنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئېلىشىپ قالدۇق. زەڭگىنىڭ بېلىدىن تۇتۇپ ئۆزۈمنى سىناپ باقسام، زەڭگىگە كۈچۈم يېتىدىغاندەك ئەمەس. دىلىمدا ئاللا تائاللاغا مۇناجات قىلدىم. ئاللا تائاللا غايىبتىن كۈچ ـ قۇۋۋەت ئاتا قىلدى. زەڭگىنى ناھايىتى تېزلا يەڭدىم. مەلىكە زەڭگىنىڭ يېڭىلگەنلىكىنى كۆرۈپ دەرھال ئورنىدىن قوپتى ـ دە، غارنىڭ بۇلۇڭىدىن بىر خالتا تېرىق ئەكېلىپ پۈتۈمنىڭ ئاستىغا تۆكتى. مەن

تېيىلىپ يىقىلىشىمغا چىراغ ئۆچۈپ ئەتراپ قاپقاراڭغۇ بولۇپ كەتتى.

— ئەي مەلىكە، خەنجىرىمنى ئەكىلىپ بېرىڭ، — دېدى زەڭگى.

مەلىكە خەنجەر تېپىش بىلەن بەند بولۇپ كەتتى. شۇ ۋاقىتتا تىپىرلاپ-تىرمىشىپ تۇرۇشۇمغا زەڭگى ئۈستۈمدىن سىيرىلىپ چۈشتى. مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ زەڭگىنىڭ مەيدىسىگە مىنىپ تۇرسام مەلىكە قاراڭغۇدا مېنى تونۇيالماي خەنجەرنى قولۇمغا بېرىپ قويۇپلا ئۆزى چىراغ ياققىلى كەتتى. مەلىكە چىراغنى يېقىپ بولغۇچە ئارىلىقتا مەن زەڭگىنىڭ بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلىپ بولدۇم. مەلىكە چىراغنى يانىدۇرۇپ زەڭگىنىڭ ئۆلگەنلىكىنى؛ مېنىڭ قولۇمدا خەنجەرنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ خازان بولغان ياپراقتەك تىترەپ غارنىڭ تېمىغا چاپلىشىپ قالدى. ئارقامغا قارىسام ئەنە شۇ تەخت ئۈستىدە ياتقان ئىت ئارقامدا تۇرۇپتۇ. ئىتنىڭ ئاغزىدا زەڭگىنىڭ ئىككى بۆرىكى تۇرۇپتۇ. ئەسلىدە زەڭگى مېنى بېسىپ مەيدەمگە مىنىۋالغاندا ئىتىم كەينىمدىن كېلىپ زەڭگىنى چىشلەپ بۆرىكىنى ئۈزۈۋالغانىكەن. زەڭگى ئۇنىڭ ئاغرىقىغا پايلىماي ئۈستۈمدىن يىقىلىپ چۈشكەنىكەن. مەن مەلىكىنىڭ چېچىدىن تۇتۇپ تاشقىرىغا ئېلىپ چىقتىم. مەلىكە مىنىپ كەلگەن ئاتقا ئىتىمنى چىقىرىپ، ئۆزۈم مىنگەن ئاتقا مەلىكىنىڭ چېچىدىن مەھكەم باغلىدىم. ئىتىم مىنگەن ئاتنى يېتىلەپ كېچىچە يول يۈرۈپ ئوردىغا قايتىپ كېلىپ، مەلىكىنى ئاشۇ قەپەس ئىچىگە بەند قىلدىم. مانا بۈگۈن يىگىرمە يىل بولدى.

مەلىكىنىڭ ئاتا-ئانىسىمۇ قىزنىڭ بىۋاپالىق قىلغىنىنى ئاڭلاپ ھالىدىن خەۋەر ئالمىدى، — دەپ سەنۇبەر پادىشاھ ھېكايىسىنى تاماملاپتۇ. ۋەزىر پادىشاھ سەنۇبەر بىلەن خۇشلىشىپتۇ. سارايغا كېلىپ غۇلام خىزمەتكارلىرىنى ئېلىپ يولغا راۋان بوپتۇ. نەچچە كېچە-كۈندۈز يول يۈرۈپ مىڭ جەبر-جاپالار بىلەن ئۆز شەھىرىگە قايتىپ كەپتۇ. پادىشاھ بىلەن كۆرۈشۈپ كۆرگەن، ئىشىتكەن جېمى ئىشلارنى بىر-بىرلەپ سۆزلەپ بېرىپتۇ؛

— ئەي پادىشاھى ئالەم، سەنۇبەر دېگەن تۆت يۈز قىرىق تۆت شەھەرنىڭ پادىشاھى ئىكەن. خوتۇنى يەتتە ئىقلىم كوھىقاپ پادىشاھىنىڭ قىزى ئىكەن. خوتۇنىنىڭ ئىسمى گۈلپەرى ئىكەن. گۈلپەرىنىڭ پادىشاھ سەنۇبەرگە قىلمىغان ئەسكىلىكلىرى قالماپتۇ. شۇڭا ئۇ قەلەندەر «سەنۇبەر گۈلگە نېمە قىلدى؟ گۈل قەھرى زۇلۇم قىلدى» دېگەنىكەن، دەپ پادىشاھ سەنۇبەردىن ئاڭلىغان ھەممە ئىشلارنى بىر-بىرلەپ بايان قىپتۇ. پادىشاھ:

— ئەي ۋەزىر، سەنۇبەر پادىشاھ شۇنداق چوڭ خەزىنىگە، شۆھرەتكە ئىگە تۇرۇقلۇق ئۇنىڭ خوتۇنى كەچۈرگۈسىز پەسكەشلىك ئىشلارنى قىلىپتۇ. مەن ئاتمىشتىن ئۆتۈپ، يەتمىشكە قەدەم قويدۇم. قىرىق خوتۇنۇم بار. بۇ قىرىق خوتۇن ھەر بۇلۇڭ-پۇشقاقلاردا يېتىپ نېمە ئىشلارنى قىلىدۇ، بۇنىسى ماڭا قاراڭغۇ. بۇگۈندىن ئېتىبارەن قىرىق خوتۇنۇمنىڭ ھەممىسىنى ئۈچ تالاق قىلدىم، — دەپ پادىشاھلىق لىباسىنى سېلىپ تاشلاپ، دىۋانىلىق لىباسىنى كىيىپتۇ. ئوردىدىن چىقىشقا ھازىرلانغاندا ۋەزىر ئالدىنى توسۇپ:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، ئىلگىرى ھېلىقى قەلەندەر بىلەن چىقىپ كەتكەن بول-

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ىىلا جاھان خەلقى «پادىشاھ جاھانگەشتىلىككە چىقىپ كېتىپتۇ» دەپ قالغان بولاتتى. ئەمدى چىقىپ كەتسىلە جاھان خەلقى «پادىشاھ خوتۇنلىرىنىڭ زۇلمىدىن پادىشاھلىقىنى تاشلاپ قەلەندەر بولۇۋاپتۇ» دەپ مالامەت قىلىدۇ. شۇڭا بۇنىڭ بىردىنبىر چارىسى شەھەرنىڭ ئىچىگە بىر قورغان سالدۇرساق، قورغان پۈتۈپ تەييار بولغاندا شەھەرگە «ھەر كىشىنىڭ خوتۇنى قىز تۇغسا پادىشاھنىڭ بارگاھىغا ئېلىپ كەلسە پادىشاھ شۇنىڭغا چوڭ سوۋغات تەقدىم قىلىدۇ» دەپ جاكارلىساق، كىشىلەر قىز بالىلىرىنى ئېلىپ كەلسە ئانىسى بىلەن ئول قورغانغا سولاپ، قورغاندا تەربىيىلىسەك، قىزلار چوڭ بولغاندا ئۇلاردىن بىرىنى ئەمىرلىرىگە ئالسىلا، چۈنكى ئۇنداق قىز ئانىسىدىن باشقا ھېچ‌انداق كىشىنى كۆرمىگەچكە كۆزى قارىغۇ چوڭ بولۇپ ناھايىتى ئەخلاقلىق، ئەقىدىلىك چوڭ بولىدۇ، — دەپتۇ.

پادىشاھ ۋەزىرنىڭ سۆزىنى ماقۇل كۆرۈپ، نىيىتىدىن قايتىپتۇ. پادىشاھ ۋەزىرگە شەھەرنىڭ سىرتىغا بىر قورغان سالدۇرۇشنى بۇيرۇپتۇ. ۋەزىر جىمى يۇرتلاردىن ئۇستا تامچى، ياغاچچى ھۈنەرۋەنلەرنى يىغدۇرۇپ ئۈچ يىلدا سېپىلنىڭ ئېگىزلىكىنى قىرىق غۇلاچ، كەڭلىكى يىگىرمە غۇلاچ كېلىدىغان بىر قورغان سالدۇرۇپتۇ. قورغانغا بىرلا دەرۋازا بېكىتىپتۇ. قورغان پۈتكەندىن كېيىن پادىشاھقا قورغاننىڭ پۈتكەنلىكىنى مەلۇم قىلىپتۇ.

پادىشاھ قورغاننى كۆرۈپ خۇش بولۇپتۇ. جاكارچىلارنى يىغدۇرۇپ، شەھەرگە جاكار قىلىپتۇ:

— ھەر كىشىنىڭ خوتۇنى قىز تۇغسا پادىشاھنىڭ بارگاھىغا ئېلىپ بارسۇن! پادىشاھ ئۇلارغا سوۋغات تەقدىم قىلماقچى.

ئەلقىسسە، ھەر كىشىنىڭ خوتۇنى قىز تۇغسا پادىشاھنىڭ بارگاھىغا ئېلىپ بارغىلى تۇرۇپتۇ. پادىشاھ قىز تۇغقان ئايالىلارنىڭ ئەرلىرىگە ئالتۇن، كۈمۈش سوۋغات قىلىپ، قىزنى ئانىسى بىلەن بىللە قورغانغا سولىغىلى تۇرۇپتۇ. بىر ھەپتىدىلا قورغانغا ئۈچ مىڭ قىز يىغىلىپتۇ. ئۇلارنىڭ ئايمۇ - ئاي، ھەپتىمۇ ھەپتە ئوزۇق - تۈلۈكى بىلەن كىيىم - كېچەكلىرىنى تەق قىلىپ بېرىپتۇ. دەرۋازىغا قۇلۇپ سېلىپ ئاچقۇچىنى پادىشاھ ئۆزى ساقلاپتۇ. قورغاننى مۇھاپىزەت قىلىشقا بەش يۈز كىشىنى قويۇپ قىزلارنى تەربىيىلەشكە مەشغۇل بولۇپتۇ.

ئايلار ئۆتۈپتۇ، يىللار ئۆتۈپتۇ، ئارىدىن ئون ئىككى يىل ئۆتۈپ ئون ئۈچىنچى يىلغا قەدەم قويغاندا ۋەزىر پادىشاھقا مەسلىھەت بېرىپتۇ:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، قىزلارنى قورغانغا سولاپ تەربىيىلىگىلى ئون ئۈچ يىل بولدى. قىزلارمۇ بالاغەتكە يەتتى، ئون ئۈچ يىلدىن بۇيان قورغاننىڭ ئىچىدە ئۈچ مىڭ ئايال ئەرسىز قالدى. شەھەردە بولسا ئۈچ مىڭ ئەر خوتۇنسىز قالدى. بۇلارغا ناھايىتى ئۇۋالچىلىق بولۇۋاتىدۇ. شۇڭا كۆڭۈللىرىگە يارىغان قىزدىن بىرنى ئەمىرلىرىگە ئېلىپ قالغانلىرىنى قورغاندىن چىقىشقا رۇخسەت بەرسەك، — دەپتۇ. پادىشاھ ۋەزىرنىڭ سۆزىگە ماقۇل بولۇپ، قورغانغا كېلىپتۇ. پادىشاھ شاھ سۇپىسىدا ئولتۇرۇپ ۋەزىرگە:

— ھەر قايسى ئاياللار قىزلىرىنىڭ قولىدىن يېتىلەپ مېنىڭ ئالدىمدىن بىر - بىرلەپ ئۆتسۇن، — دەپ بۇيرۇپتۇ.

ۋەزىر ھەممە خوتۇنلارغا پادىشاھنىڭ

يارلىقىنى يەتكۈزۈپتۇ. ئايالالار تۆزلىرىنىڭ قىزلىرىغا ئۇپپا - ئەگىلىكلەرنى سۆزۈپ، تۆز قىزلىرىنىڭ قولىدىن يېتىلەپ پادىشاھنىڭ ئالدىدىن بىر - بىرلەپ تۆتۈشكە باشلاپتۇ. قىزلارنىڭ ئىچىدىكى بىر قىزنىڭ ئاجايىپ خۇلقلىرى بىلەن كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن پادىشاھنىڭ ئۇ قىزغا كۆڭلى چۈشۈپ، ئاشىق بىقارار بولۇپتۇ. پادىشاھ ۋەزىرگە:

— ئەي ۋەزىرىم، شۇ كېلىۋاتقان قىز بولىدىكەن، — دەپتۇ.

ۋەزىر ئۇ قىزنى ئىشارەت بىلەن ئۆيگە ئەكىرىپ قويۇپ، قالغانلىرىغا سۇۋغا - سالام-لارنى بېرىپ قورغاندىن ئازاد قىلىپتۇ. پادىشاھ قورغاندا قىرىق كېچە - كۈندۈز نەغمە-ناۋالار بىلەن توي قىلىپ قىزنى تۆز ئەمرىگە ئېلىپتۇ.

پادىشاھ ئون ئۈچ يىلدىن بۇيان قىرىق خوتۇنىنىڭ ئوردىسىنىڭ ئورنىغا يېڭى ئوردا سالدۇرۇپ قويغانىكەن. پادىشاھ يېڭى مەلىكىنى چىرايلىق زىننەتلەنگەن مەپىگە ئولتۇرغۇزۇپ، ئىززەت - ھۆرمەت بىلەن يېڭى ئوردىغا ئېلىپ كەپتۇ. پادىشاھ ئوردىنىڭ ئىچىگە خاھى ئەر، خاھى ئايال، خاھى قىز بولسۇن ئادەم سۈرتىي شەكلىدىكى ھېچقانداق مەخلۇقاتنى كىرگۈزمەپتۇ. ھەتتا پادىشاھ بارگاھقا، شىكارغا چىقار بولسا، دەرۋازىسىغا قوڭۇپ سالىدىغان، كىرگەنده قوڭۇپنى تۆزى ئېچىپ كىرىدىغان بوپتۇ.

شۇ تەرىقىدە ئىككى - ئۈچ يىل تۆتۈپتۇ. بىر كۈنى پادىشاھ شىكارغا چىقىپ كېتىپتۇ. مەلىكە كۆڭلىدە «مېنىڭ ئېرىمنى پادىشاھ دەيدۇ. لېكىن مەن ئېرىمنىڭ شەھىرىنى زادى قانداق شەھەر-دۇر. ھەممە ئەركىشى مېنىڭ ئېرىمگە ئوخشاش ئاقساقال-مىدۇر ياكى باشقىچىمىدۇر؟» دېگەنلەرنى ئويلاپ، ئوردىنىڭ ئۆگزىسىگە چىقىپ ئەتراپقا قارايتۇ. ئوردىنىڭ ئارقىسىدا بىر كاتتا ئېرىق بولۇپ، ئېرىقتا ماتا توقۇيدىغانلار يېپلىرىنى يۇيۇپ تازىلايدىكەن. ئۇ كۈنى ماتاچى ئەسرۇللا ئۇستام ئېرىقتا يېپلىرىنى يۇيۇپ تۇرغانىكەن. توساتتىن ئەسرۇللا ئۇستىنىڭ بېشىنى كۆتۈرۈشى مەلىكىنىڭ يەرگە قارىشى بىلەن توغرا كېلىپ قاپتۇ. ئەسرۇللا ئۇستا ئوردىنىڭ ئۆگزىسىدە تاك ئۈردەك بىر مەلىكىنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈش بىلەن تەڭلا، مەلىكىنىڭ يادەك ئەگىم قاشلىرىدىن ئىشق ئوقى ئېتىلىپ چىقىپ ئەسرۇللا ئۇستىنىڭ يۈرەك باغرىغا سانجىلىپتۇ.

ئەسرۇللا ئۇستا ھوشىدىن كېتىپ موللاقچى كەپتەردەك يەرگە يېقىلىپ چۈشۈپتۇ. شۇ ياتقانچە نامازدىگەرگىچە يېتىپتۇ. ئېرىقنىڭ يۇقىرىسىغا يېپلىرىنى يۇيۇشقا كەتكەن باشقا ئۇستىلار يېپلىرىنى يۇيۇپ، ئېشەكلىرىگە ئارتىشىپ كېلىپ ئەسرۇللا ئۇستىنىڭ كۆكرىكىنى يەرگە يېقىپ ياتقانلىقىنى، چىرايىنىڭ زەپىرەڭدەك سارغىيىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپتۇ. ئۇستىلار ئەسرۇللا ئۇستىنىڭ يۈز - كۆز، يۈرەكلىرىگە سۇلارنى سېپىپ مۇشەققەتتە ھوشىغا كەلتۈرۈپتۇ. ئۇستىلار ئۇنى يۆلەپ تۇرغۇزغان بولسىمۇ، ئەسرۇللا ئۇستىنىڭ پۈت - قوللىرى ماغدۇرى بولمىغانلىقتىن تۇرالماپتۇ. ئۇستىلار ئەسرۇللا ئۇستىنى بىر ئېشەككە مىندۈرۈپ ئۆزلىرىنىڭ پالاس توقۇيدىغان يېپلىرىنى يەنە بىر ئېشەككە ئارتىشتۇرۇپ ئەسرۇللا ئۇستىنى ئۆيىگە ئاپىرىپ قويۇپتۇ. ئەسرۇللا ئۇستا ئۆينىڭ ئىشىكىنى مەھكەم ئېتىپ، يەرگە سۇ سېپىپ باغرىنى ھۆل يەرگە يېقىپ كۆيۈك ئوتىدا ئاھ ئۇرۇپ ئۆچ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

كېچە - كۈندۈز يېتىپتۇ. گېلىدىن ھېچقانداق نەرسە ئۆتمەپتۇ.

نەسرۇللا ئۈستىنىك بىر قېرى دەللە قوشنىسى بار ئىكەن. ئۇ دەللە قېرى كۆڭلىدە: «بۇگۈن تۆت كۈن بولدى. نەسرۇللانىك ئىشكى ئېچىلمىدى. بۇ ئۈستا سەھەرلىغا چىقسا ئۆيۈمگە قاراپ قويۇڭلار دەپ قويمىدىغان، ئۇ ئۈستىنى ئۆيىگە ئۇرغىرى كىرىپ گېلىنى بوغۇپ قويدىمۇ يا ئاغرىپ يېتىپ قالدىمۇ؟ تالا-تۈزگە ھېچ چىقمايدىغۇ؟ مەن ئۇنىك ھالىدىن بىر خەۋەر ئېلىپ قويايي» دەپ ئويلاپ، ئۆزىنىك ئۆگزىسىدىن ئۈستىنىك ئۆگزىسىگە مۆشكۈلدە چىقىپ ھويلىسىغا چۈشۈپتۇ. ئىشىكنىك يوچۇقىدىن ئۈستىنىك ئۆيىنىك ئوتتۇرىسىدا مەيدىسىنى يەرگە يېقىپ ياتقانلىقىنى، چىرايىنىك سارغىيىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ:

— ھەي ئۈستا، ئىشكىڭنى ئاچقىن، — دەپتۇ. ئۈستا دەللىنىك چاقىرىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشكىنى ئېچىپتۇ.

قېرى دەللە ئۈستىنىك ئۆيىگە كىرىپ ئۇنىڭدىن:

— ساڭا نېمە ئىش بولدى. نېمە ئۈچۈن ئۈچ - تۆت كۈنگىچە تالا - تۈزگە چىقماي ئۆيدە يېتىۋېرىسەن، — دەپتۇ. نەسرۇللا ئۈستا ببشىدىن ئۆتكەنىنى باشتىن - ئاخىر سۆزلەپ بېرىپتۇ. قېرى دەللىنىك ئۈستىغا رەھىمى كېلىپ:

— ئۈستام، مەن سىزنى مەللىكە بىلەن ئۇچراشتۇرسام، يول ماڭغان ئەجرىم ئۈچۈن ماڭا بېرىدىغان بىر نېمىڭىز بارمۇ؟— دەپتۇ. ئۈستا:

— ئانا، ئەگەر مېنى مەللىكە بىلەن ئۇچراشتۇرسىلا، نەچچە يىلنىك مابەينىدە ئوقمت قىلىپ تاپقان ئۈچ يۈز تەڭگە پۇلۇمنى سىلىگە ئاتايمەن، — دەپ ئۈچ يۈز تەڭگە پۇلنى دەللىنىك ئالدىغا قويۇپتۇ.

دەللە پۇلنى قولىغا ئېلىپ:

— ئاز بولسىمۇ ئالاي، قالغىنىنى سەن ئۇچۇن خالىسانە خىزمەت قىلىپ قويغان بولاي، — دەپ ئۆيىگە قايتىپتۇ. قېرى دەللە ئۈستىگە بىر يىرتىق ئەسكى چاپانىنى كىيىپ يۈز - كۆزلىرىگە گىرىم قىلىپ، چېكىسىنى ئەسكى ياغلىق بىلەن مەھكەم تېڭىپ ئۆزىنى ئاغرىق ئادەم قىياپىتىگە كىرگۈزۈپ پادىشاھنىك شىكارغا ئۆتىدىغان يولىغا كېلىپ بىر كۆۋرۈكنىك ئۈستىدە پۈتۈن بەدەن ئەزايىنى تىترىتىپ بىچارە قىياپەتكە كىرىپ يېتىپتۇ.

ئۇ كۈنى پادىشاھ شىكارغا چىققانىكەن. نامازدىگەر ۋاقتى بىلەن پادىشاھ شىكاردىن يېنىپ كېۋرۈكنى كەلگەندە، ئەسكى چاپانىنىك ئىچىدە بىر بىچارە قېرىنىك تىترەپ ياتقانلىقىنى كۆرۈپتۇ. پادىشاھ كۆڭلىدە «بۇ قېرى بەزگەك كېسىلىگە گىرىپتار بولغان ئوخشايدۇ» دەپ رەھىمى كېلىپ ئۆتۈپ كېتىپتۇ. پادىشاھ بىلەن شىكارغا چىققان ۋەزىر ئىلگىرىكى ۋەزىر ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن بولغانكەن. ئۇ ۋەزىر پادىشاھقا:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، ئۇ قېرى مۇساپىر ئوخشايدۇ. ئۇنىك ئۈستىگە ئاغرىق ئىكەن. مەلىكەم يالغۇز بولغاچقا ئۇ مۇساپىرنى مەلىكەمگە ھەمراھ قىلىپ قويغان بولسىلا قېرىغا بۇ ئالەملىك، ئۆزلىگە ئاخىرەتلىك بولۇپ قالغان بولاتتى، — دەپتۇ.

بۇ سۆز پادىشاھقا ماقۇل كەپتۇ. پادىشاھ بىر ياساۋۇلنى كۆرۈك ئۈستىدىكى قېرىنى ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ.

ياساۋۇل قېرىنى ئېتىنىك كەينىگە مىندۈرۈپ ئوردىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كېلىپتۇ. پادىشاھ ئوردىنىڭ دەرۋازىسىنى ئۆزى ئېچىپ قېرىنى ئىچكىرىكى ھەرەمخانىغا باشلاپ كىرىپتۇ. مەلىكە قېرىنى كۆرۈپ:

— ئەي پادىشاھ، بۇ كىم؟ — دەپ سوراپتۇ.

پادىشاھ:

— مەن سىزگە ھەمراھ ئېلىپ كىردىم، — دەپتۇ. مەلىكە:

— ماڭا ئۇنداق ھەمراھنىڭ كېرىكى يوق، نەدىن كەلگەن بولسا، شۇ يەرگە كەتسۇن، كۆزۈم كۆرمىسۇن، — دەپتۇ.

پادىشاھ:

— «بەخشى قارىنىڭ بارى ياخشى، بۇگۈنى قىمچىرىسا ئەتىسى ھە دېسە نېخى ياخشى» تۇرۇپ تۇرسۇن، — دەپ قويۇپ چىقىپ كېتىپتۇ.

مەلىكە دەللىنىڭ قىياپىتىدىن كۆڭلى غەش بولۇپ دەللىنىڭ يۈزىگە قارالماپتۇ. دەللىنى قوغلۇۋېتەي دېسە پادىشاھتىن قورقۇپتۇ. ئاخىرى ئىلاج ئۇ قېرىنى بىر ئۆيگە سولاپ كونا كىيىملىرىنى سالدۇرۇپ ئوردىنىڭ ئارقىسىغا تاشلۇۋېتىپتۇ. ئۇ قېرىنى پاكىز يۇيۇندۇرۇپ بىر قۇر يېگۈدەك كىيىم كىيگۈزگەنىكەن، خېلىلا ئوڭلۇق ئايلىكام بولۇپ قاپتۇ. قېرى دەللە ھەر كۈنى مەلىكىنىڭ باش - كۆزىنى سىلاپ بېشىنى باقىدىغان بوپتۇ. ئاردىدىن بىر ئاي ئۆتۈپتۇ. بىر كۈنى ئۇ قېرى دەللە مەلىكىنىڭ بېشىنى بېقىپ ئولتۇرۇپ «ئاھ خۇدايىم» دەپتۇ. مەلىكە:

— نېمە دەردىڭىز بار، نېمە ئۈچۈن خۇدايىمغا ئاھ ئۇرىسىز؟ — دەپتۇ. قېرى دەللە:

— مەلىكەم، مېنىڭ ھېچ دەردىم يوق. ياشلىقىمدىن تارتىپ يەيدىغانىنى يەپ، كىيىدىغانىنى كىيىدىم، ئويناىدىغانىنى ئويناىدىم، مېنىڭ ھېچنېمىدە ئارزۇيۇم قالمىغان، مەن پەقەتلا ئۆزلىرىنىڭ ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ياشلىق ئۆمۈرلىرىگە ئەپسۇسلىنىۋاتىمەن، — دەپتۇ. مەلىكە:

— نېمە ئۈچۈن مېنىڭ ئۆمرۈمگە ئەپسۇسلىنىسىز، — دەپ سوراپتۇ. قېرى دەللە:

— ئۆزلىرى ئون گۈللىرىدىن بىر گۈللىرى ئېچىلمىغان ياش غۇنچىگە ئوخشايلا، ئۆزلىرىنىڭ ئەرلىرى بولسا سەكسەن، توقسانىنىڭ قارىسىنى ئالغان ئادەم. بۇ ئۆزلىرىگە مۇناسىپ كەلمەيدىغان ئىش. ئۆزلىرىنىڭ مۇشۇنداق ياش گۈزەل جامالىرىغا يارىشا ئەمدىلا بۇرۇتى خەت تارتقان ياش يىگىت بىلەن ئەيش - ئىشرەتتە بولغان بولسا تولىمۇ كۆڭۈللۈك بولغان بولاتتى، دەپ ئەپسۇسلاندىم، — دەپتۇ.

مەلىكە:

— ئەمدى ماڭا ئۇنداق سۆزنى قىلغۇچى بولمايلا، ئۇنداق كىشىنى ئېلىپ كىرگەن كۈنى پادىشاھ ئۆچىلىمىزنىڭ بېشىنى كېسىپ تاشلايدۇ، — دەپتۇ

قېرى دەللە:

— ئۇنداق كىشىنى ئېلىپ كىرگەن كۈنى ساقلاش مەندىن، ئويناش سىلىدىن، — دەپتۇ. مەلىكە:

— ئۇنداق يىگىتنى قانداق ئېلىپ كىرگىلى بولىدۇ، — دەپتۇ. قېرى دەللە:

— پادىشاھ شىكارغا چىقىپ كەتسىلا

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولياز‌مىلار ئامبىرى

ئوردىنىڭ دەرۋازىسىغا قۇلۇپ سېلىپ قويىدىكەن. شۇڭا پادىشاھ شىكارغا چىقار ۋاقتىدا ئاچقۇچنى سورىسىلا، پادىشاھ «ئاچقۇچنى نېمە قىلسىز دېسە»، «قېرى دەللە ئۆيدە بىر تۇغما مونچىقىم بار ئىدى. ئۇنى ئانامنى كۆرگەن كۆزۈمدە كۆرۈپ ساقلاپ كەلگەنىدىم. شۇنى ئېلىپ كېلىۋالسام. بىر ھاجى ئىنىم بار ئىدى. ئۇ ئىنىم بەش - ئالتە گەز ماتانى زەمزەم سۇيىگە چىلاپ، ماڭا كىيەنلىك قىلىش ئۈچۈن بەرگەنىدى. ئۇنىمۇ ئېلىپ كېلىۋالسام، دەيدۇ» دېسىلە، — دەپتۇ.

ئەلقىسسە، كۈنلەرنىڭ بىر كۈنى پادىشاھ شىكارغا چىقماقچى بوپتۇ. مەلىكە دەللىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە پادىشاھتىن دەرۋازىنىڭ ئاچقۇچىنى ئېلىپ قاپتۇ. پادىشاھ تاشقىرىغا چىقىپ دەرۋازىغا قۇلۇپ سېپتۇ. دەرۋازا باققۇچىلارغا:

— دەرۋازىنىڭ ئاچقۇچىنى ئېچكىردە قويۇپ چىقتىم. قېرى دەللىنىڭ ئۆيىدىن ئېلىپ كېلىۋالدىغان نەرسىلىرى بار ئىكەن، قېرى دەللە نەرسە - كېرەكسىزىنى ئېلىپ كەلگەندىن كېيىن دەرۋازىغا قۇلۇپ سېلىپ ئاچقۇچنى دەرۋازىنىڭ ئارىسىدىن سۇنۇپ بېرىڭلار، ئېچكىرىگە ئېلىپ كىرىپ كەتسۇن، — دەپ ئېتىغا مىنىپ شىكارغا چىقىپ كېتىپتۇ. پادىشاھ شىكارغا چىقىپ كېتىش بىلەنلا قېرى دەللە ئاچقۇچنى ئېلىپ چىقىپ دەرۋازىنى ئاچتۇرۇپتۇ. قۇيۇندەك مېڭىپ نەسرۇللا ئۆيىنىڭ كېلىپتۇ ۋە:

— ھەي نەسرۇللا، ئورنۇڭدىن تۇر. ساڭا ياخشى خەۋەر ئېلىپ كەلدىم. مۇرادىڭ ھاسىل بولىدىغان بولدى، — دەپ نەسرۇللانى ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ يۇمىلاق سېۋەتنىڭ ئىچىگە ئولتۇرغۇزۇپتۇ. نەسرۇللانىڭ بېشىغا كونا كۆڭلەك - تامبالدىنى يۆگەپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىككى پارچە ئاق ماتانى تۆت قاتلاپ سېۋەتنىڭ ئاغزىنى مەھكەم يېپىپتۇ. سېۋەتنى بېشىدا كۆتۈرۈپ ئورىدىنىڭ ئالدىغا بېرىپ دەرۋازىسىنى ئاچتۇرۇپتۇ. دەرۋازىدىن كىرگەندىن كېيىن دەرۋازىغا قۇلۇپنى سالدۇرۇپ ئاچقۇچنى دەرۋازىنىڭ ئارىسىدىن ئېلىۋاپتۇ. نەسرۇللا ئۈستىنى بىر ئۆيگە ئېلىپ كىرىپ غۇسۇل تەرەت قىلدۇرۇپتۇ. بىر بوغچىدىن بىر قۇر شاھانە كىيىم ئېلىپ ئۈستىغا كىيگۈزۈپ چىرايلىق بىر يىگىتنىڭ شەكلىگە كەلتۈرۈپتۇ.

دەللە نەسرۇللا ئۈستىنى مەلىكىنىڭ قېشىغا ئېلىپ كىرىپتۇ. مەلىكە ئۆمىردە بۇنداق كېلىشكەن ياش ئادەمنى كۆرۈپ باقمىغاچقا، خۇشالىلىقىدىن ئېچ - ئىچىگە پاتماي قاپتۇ. مەلىكە قېرى دەللىگە تاپا - تەنە قىلىپ:

— مۇنچىلىك ئىشنى بىلىدىغان ئادەم ماڭا نېمە ئۈچۈن بالدۇراق ئېيتمىدىڭىز، — دەپ نەسرۇللا ئۈستىنى پادىشاھ يېتىپ قوپىدىغان راۋاققا تەكلىپ قىلىپ ئېلىپ چىقىپتۇ. ئۇ يەردە ئۈستا بىلەن ھەشقىپە چەكتەك چىرىمىلىشىپ ئەيش - ئىشرەت قىلىشىپتۇ.

ئەلقىسسە، پادىشاھ شىكاردىن كەلسە مەلىكە نەسرۇللا ئۈستىنى ساندۇققا سولاپ قويىدىكەن. پادىشاھ شىكارغا چىقىپ كەتسە نەسرۇللانى ساندۇقتىن چىقىرىپ راۋاقتا ئەيش - ئىشرەت قىلىشىپ كۆڭۈل ئېچىشار ئىكەن. ئۇلار شۇ تەرىقىدە بىر يىلنى ئۆتكۈزۈپتۇ.

قازارا كۈنلەرنىڭ بىرىدە پادىشاھ

شىكارغا ئاتلىنىپتۇ. يولدا كېتىۋېتىپ پادىشاھنىڭ كۆڭلى غەش بوپتۇ. پادىشاھنىڭ كۆڭلىگە «ئوردىنىڭ ئىچىدە بىر سىر - ئەسرار باردەك تۇرىدۇ، مەن بۇنىڭدىن بىر خەۋەر ئېلىپ باقاي» دېگەن ئوي كېچىپتۇ. شىكارغا چىقىدىغانلارغا «سىزلەر شىكارغا بارغاچ تۇرۇڭلار، مەن ئارقىڭىزلاردىن يېتىپ بارۇرمەن» دەپ ھەممىسىنى يولغا سېلىپ قويۇپ، ئۆزى ئوردىنىڭ ئارقىسىدىكى بىر تۈپ ئېگىز تېرەككە چىقىپتۇ. تېرەكنىڭ ئۈستىدىن ئوردىنىڭ ئىچىدە يىڭنە ئۇچىنىڭ سۇنۇقىنىمۇ ھەم كۆرگىلى بولىدىكەن. پادىشاھ پەشلىرىنى بېلىگە قىستۇرۇپ، تېرەكنىڭ قاق ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپ، ئوردىنىڭ ئىچىگە قارىغۇدەك بولسا ئۆزىنىڭ ئولتۇرىدىغان راۋىقىدا مەلىكە بىر نامەھرەم بىلەن قۇچاقلىشىپ زىنا قىلىشىپ تۇرغانىكەن. پادىشاھ بۇنى كۆرۈپ بېشىدىن تۇتۇن چىقىپ كېتىپتۇ. غەزەپ ئوتىدىن يېرىلغۇدەك بولۇپتۇ.

شۇ ئەسنادا تېرەكنىڭ تۈۋىگە بىر ئادەم كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئۇ ئادەم يېنىدىن بىر مىسۋاكنى چىقىرىپ ئايەت ئوقۇپ دەم سالغانىكەن، چىرايلىق بىر چوكان پەيدا بولۇپتۇ. ئۇ ئادەم چوكان بىلەن ئەيش - ئىشرەت قىلىشىپتۇ. ئاندىن ئۇ ئادەم چوكاننى تېرەكنىڭ تۈۋىدە قالدۇرۇپ، ئۆزى غۇسلى - تەرەت ئالغىلى كېتىپتۇ. ئۇ چوكان ياقىسىدىن بىر يىڭنىنى ئېلىپ ئايەت ئوقۇپ، يىڭنىگە دەم سالغانىكەن ناھايىتى كېلىشكەن بىر يىگىت پەيدا بولۇپتۇ. چوكان يىگىت بىلەن ئەيش - ئىشرەت قىلىشىپتۇ. ئاندىن كېيىن ئۇ چوكان يىگىتنىڭ قولىدىن تۇتۇپ تۇرۇپ يەنە بىر ئايەت ئوقۇپ دەم سالغانىكەن، ئاۋۋالقىدەكلا يىڭنە بولۇپ قاپتۇ. يىڭنىنى چوكان ياقىسىغا سانجىپ قويۇپ ئولتۇرۇپتۇ. بىر چاغدا ھېلىقى ئادەم قايتىپ كېلىپ چوكاننىڭ قولىدىن تۇتۇپ تۇرۇپ يەنە بىر ئايەتنى ئوقۇپ دەم سالغانىكەن، چوكان شۇ زامان مىسۋاكىغا ئايلىنىپ قاپتۇ. ئۇ ئادەم مىسۋاكنى غىلاپقا سېلىپ يولىغا راۋان بولۇپتۇ. بۇ ئالامەتلەرنى كۆرگەن پادىشاھ دەرھال تېرەكتىن چۈشۈپ ھېلىقى ئادەمنى:

— ئەي بۇرادەر، بېرى كەل، — دەپ قىچقىرىپتۇ. ئۇ ئادەم ئارقىغا قاراپ پادىشاھنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ:

«ۋادەرىخ، پادىشاھ مېنىڭ دەرەخ تۈۋىدە قىلغان ئىشىمنى كۆرۈپ قالغان ئوخشايدۇ» دەپ قورقۇپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا كەپتۇ. پادىشاھ ئۇ ئادەمنى باشلاپ ئوردىغا ئېلىپ كىرىپتۇ.

پادىشاھنىڭ ئوردىغا قايتقانلىقىنى بىلگەن مەلىكە نەسرۇللا ئۈستىنى دەرھال ساندۇققا سېلىپ ساندۇقنى سولاپ قويۇپتۇ.

پادىشاھ ھېلىقى ئادەمنى ئۆزى ئولتۇرىدىغان راۋاققا باشلاپ چىقىپ قېرى دەللىگە دەرھال «بىر قازان ئاش تەييار قىلغىن» دەپ بۇيرۇپتۇ. قېرى دەللە ئاشنى تەييار قىلىپتۇ. پادىشاھ دەللىگە ئاشنى يەتتە تەخسىگە بۆلۈپ ئۈسۈشنى بۇيرۇپتۇ. قېرى دەللە ئاشنى پادىشاھنىڭ ھۆكمى بويىچە يەتتە تەخسىگە ئۈسۈپ پادىشاھنىڭ ئالدىدىكى داستىخانغا قاتار قىلىپ تىزىپتۇ. پادىشاھ «مەلىكىنى قىچقىرغىن» دەپ دەللىنى بۇيرۇپتۇ. قېرى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

دەللە مەلىكنىڭ قېشىغا كىرىپ «پادىشاھ سىزنى قىچقىرىۋاتىدۇ» دەپ چاقىرىپ چىقىپتۇ. مەلىكە پادىشاھنىڭ قېشىدا ھېلىقى ئادەمنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ «ۋاي، نا-مەھرەم كىشى ئىكەنغۇ؟» دەپ ئارقىسىغا يېنىپ كىرىپ كېتىپتۇ. پادىشاھ مەلىكىگە بىرمۇنچە سىياسەت قىلغانىكەن، مەلىكەم قورققىنىدىن پادىشاھنىڭ يېنىغا كېلىپ تۇرۇپتۇ.

پادىشاھ بىر تەخسە ئاشنى ئۆزىنىڭ ئالدىغا، ئىككى تەخسە ئاشنى مەلىكىنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ. يەنە بىر تەخسە ئاشنى قېرى دەللىنىڭ ئالدىغا، ئۈچ تەخسە ئاشنى ھېلىقى ئادەمنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ. ئاندىن پادىشاھ مەلىكىگە قاراپ:

— بۇ بىر تەخسە ئاشنى سەن يە-سەن. يەنە بىر تەخسە ئاشنى يەيدىغان ئادەمنى تاپسەن، — دەپتۇ.

مەلىكە:

— مېنىڭ بۇ يەردە ئاتا-ئانام بو-لمسا مېھمانىنى نەدىن تاپسەن، — دەپتۇ. پادىشاھ غەزەپلىنىپ شەمشىرىنى غىلىپىدىن چىقىرىپ مەلىكىنىڭ بېشىغا تەگكۈزگەن-كەن، مەلىكە چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئىچكىرىگە كىرىپتۇ. ساندۇقتىن نەسرۇللا ئۇستىنى چىقىرىپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئې-لىپ چىقىپ، پادىشاھنىڭ قېشىدا ئولتۇ-رۇپ، بىر تەخسە ئاشنى ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ.

پادىشاھ ھېلىقى ئادەمگە قاراپ:

— بۇ بىر تەخسە ئاشنى سىز يەي-سىز. يەنە بىر تەخسە ئاشنى يەيدىغان ئادەمنى ئۆزىڭىز تاپسىز، — دەپتۇ. ھې-لىقى ئادەم كۆڭلىدە «يوشۇرغىنىم بىلەن بولمايدىغان ئوخشايدۇ، ئەمدى يوشۇرسام بولماس» دەپ يېنىدىن مىسۋاكىنى چىقى-رىپ بىر ئايەتنى ئوقۇپ دەم سالغانىكەن، ھۆسن-جامالى كېلىشكەن چىرايلىق بىر چوكان پەيدا بولۇپتۇ. پادىشاھ ئۇ چو-كاننى ھېلىقى ئادەمنىڭ يېنىدا ئولتۇرغۇ-زۇپتۇ. ئاندىن پادىشاھ ئىككى تەخسە ئاش-نى چوكانىنىڭ ئالدىغا قويۇپ:

— بىر تەخسە ئاشنى سىز يەڭ، يەنە بىر تەخسە ئاشنى يەيدىغان ئادەمنى تېپىڭ! — دەپتۇ.

ھېلىقى ئادەم:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، بۇنى مەن مىسۋاك قىلىپ يېنىمدا ساقلىغىلى نەچچە يىللار بولدى. سىلى دېگەن ئادەمنى ئۇ-نەدىن تاپىدۇ؟ — دەپتۇ. پادىشاھ ھېلىقى ئادەمگە «سىز بىر ئاز شۇك ئولتۇرۇڭ. ئادەمنى مەن تاپتۇرىمەن» دەپ يېنىدىن شەمشىرىنى سۇغۇرۇپ ئېلىپ چوكانىنىڭ گەدىنىگە تەڭلەپ تۇرۇپ:

— ئادەمنى دەرھال تاپقىن! بولمسا كاللاڭنى ئالىمەن! — دەپتۇ. چوكان قورقۇپ-تىترەپ دەرھالىلا ياقىسىدىن يىڭنىنى ئېلىپ ئايەت ئوقۇپ دەم سالغان-كەن، شۇنداق كېلىشكەن بىر ياش يىگىت پەيدا بوپتۇ. ھېلىقى ئادەم بۇ ئىشقا ھاڭ-تاڭ بولۇپ قاپتۇ. پادىشاھ ئورنى-دىن چاچراپ تۇرۇپ قىلىچ بىلەن مەلە-كىسىنىڭ بوينىغا شاپ قىلىپ بىرنى ئۇرغا-نىكەن، شۇ ھامانلا مەلىكىنىڭ بېشى كېس-لىپ ئون قەدەم يەرگە چۈشۈپ سەكرەپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن قىلىچ بىلەن نەسرۇللا ئۇستىنى بىرنى ئۇرغانىكەن، قە-لەمچە قىلغان قۇمۇشتەك شۇ زامان جان تەسلىم قىلىپتۇ. ئاندىن قېرى دەللىنىڭ بېشىنىڭ ئوتتۇرىسىغا قىلىچ بىلەن تازا كەلتۈرۈپ بىرنى ئۇرغانىكەن، قېرى دەل-

(داۋامى 149 - بەتتە)